

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/4 2022 s. 1647-1664, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

2021-2022 ÖĞRETİM YILINDA OKUTULAN 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Erol OGUR*

Geliş Tarihi: Ağustos, 2022

Kabul Tarihi: Aralık, 2022

Öz

Bu araştırmanın amacı, 2021-2022 öğretim yılında okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle uzunluklarının belirlenmesi ve bu metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenerek metinlerin sınıf düzeyine uygunluğunun incelenmesidir. Okunabilirlik, tümcedeki sözcük sayısına ve sözcükteki seslem sayısına dayanmaktadır. Bu sayılarla elde edilen ortalama tümce ve sözcük uzunlukları ortaya çıkarılarak okunabilirlik puanı hesaplanmaktadır. Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ne kadar anlaşılabilir olduklarını öğrenmek için okunabilirlik puanları çıkarılmıştır. Türkçeye uyarlanmış Ateşman Okunabilirlik Formülü ile Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Formülü kullanılmıştır. Bilgilendirici ve öyküleyici metinler çalışmaya alınmıştır. Ders kitaplarındaki serbest okuma metinleri incelenmiş, şiirler çalışma kapsamına alınmamıştır. Nitel araştırma metodolojisiyle gerçekleştirilen bu çalışmada, doküman inceleme deseni kullanılmıştır. Çalışmada MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı ve 6. Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabındaki 25 öyküleyici, 24 bilgilendirici metin okunabilirlik yönünden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, 6. Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabındaki metinlerin kelime ve cümle uzunluklarının ve okunabilirlik puanlarının MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabındaki metinlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, Türkçe ders kitabı, metin, okuma, okunabilirlik.

INVESTIGATION OF THE 6TH GRADE TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF READABILITY THAT WERE TAUGHT IN THE 2021-2022 ACADEMIC YEAR

Abstract

The purpose of this study is to identify the word and sentence lengths of the texts in the 6th grade Turkish textbooks taught in the 2021-2022 academic year, specify the readability levels of these texts and investigate the suitability of the texts for the intrinsic grade level. Readability is based on the number of words in the sentence and the number of sounds in the word. The readability score is calculated by revealing the average sentence and word lengths obtained with these numbers. In the present study, the readability scores were calculated in an attempt to elicit how understandable the texts were in Turkish

* Doç. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ogur@uludag.edu.tr

textbooks. The Ateşman Readability Formula and Çetinkaya/Long Readability formulas adapted to Turkish were utilized. Expository and narrative texts were included in the study. The free reading texts in the textbooks were also examined; however, the poems were not included in the study. In the present study, which was implemented with a qualitative research methodology, a document review design was utilized. In this study, 25 narrative and 24 expository texts in both textbooks were analyzed in terms of readability. As a result of the study, it was found that the word and sentence lengths and readability scores of the texts in the 6th Grade Ata Publishing Turkish Textbook were higher than the texts in the 6th Grade MEB (The Ministry of National Education) Secondary School and Imam Hatip Secondary School Turkish Textbook.aralığında olmalıdır.

Keywords: Turkish language education, Turkish textbook, text, reading, readability.

Giriş

Cumhuriyet döneminde 1924 yılında hazırlanan Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı derslerinin programlarında vurgulanan en önemli husus, derslerin okumaya ve metne dayalı olarak yapılmasının gerektiğidir. Böylece öğrenciler kendilerine verilecek metinleri okuyacaklar ve anladıklarını ifade edeceklerdir. Bu durum, Türkçe derslerinin anlama-anlatma şeklinde bir öğrenme sürecini gerçekleştireceklerini ortaya koymaktadır. Bu durumda derslerde okutulacak metinler çok büyük önem taşımaktadır. İlerleyen zamanda diğer dersler için olduğu gibi Türkçe dersleri için hazırlanan ders kitapları bu metin ihtiyacını karşılamıştır. Öğretmen ve öğrenciler için kolay ulaşılabilir olması, dersin müfredatına ve amaçlarına uygun hazırlanması, ortak bir ders gereci olarak öğrencilerde bulunması, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmelerine ve okuma gereksinimlerine cevap verebilme (Esen, 2003, s. 5) gibi özellikleri ders kitaplarını öğretim sürecinin en önemli malzemesi haline getirmiştir. rs kitapları, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda, öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşur. Türkçe derslerinin en önemli işlevi öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmaktır. Türkçe derslerinde bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme) ders kitaplarındaki metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu, 2007, s. 39).

Ders kitaplarına metin seçiminde, öğrencilerin seviyelerine uygun metinlerin seçilmesi çok önemlidir. İkinci kademe (6-8. sınıflar) 1924, 1929, 1938, 1949, 1962 programlarında Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerin türü ve uzunluğu hakkında herhangi bir tespite yer verilmemiştir. 1981 Programına kadar Türkçe öğretim programlarında metinlerin uzunluğu ile ilgili olarak “Seviyeye uygun uzunlukta olmalıdır.” ifadesi dışında bir değerlendirme yapılmamıştır. 1981 Programında anlama kazanımları bölümünde öğrencilerin hangi uzunluktaki metinleri anlamaları gerektiği hususunda bilgi verilmiştir. 2005 tarihli Türkçe Öğretim Programında ise ders kitaplarına seçilecek metinler hakkında daha kapsamlı açıklamalar yer almaktadır.

Ders kitaplarındaki metinlerin dersin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için kitaba alınan metinlerin okunabilirliği ve anlaşılabilir olması büyük önem taşımaktadır. Okunabilirlik tek başına metnin anlaşılabilirliğinin ölçütü değilse bile metnin anlaşılabilir olmasına katkıda bulunur. Bu sebeple ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Okuma metinlerindeki söz varlığının yaygınlığı; kullanım sıklığı, sözcük ve cümle uzunlukları okunabilirliği etkiler (Zorbaz, 2007). Bunun için Millî Eğitim Bakanlığı Ders

Kitapları Yönetmeliği'nin 8. maddesinde "Dersin eğitim ve öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenir. Konuların işlenişinde öğrencinin seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olarak doğru, anlaşılır, yalın bir dil ve anlatım kullanılır. Cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenir." (2009, s. 3) ifadesi yer almaktadır. Bu amacın gerçekleşebilmesi için okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden biri olarak metinlerdeki cümle uzunluklarına vurgu yapılmaktadır.

Türkçe ders kitaplarındaki metinler, öğrencilerin anlama sürecinde gerçekleştirdikleri okuma faaliyetinin temel aracıdır. Değişik türlerdeki bu metinler, öğrencilere öncelikle okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmada çok önemli işleve sahiptir. Öğrencilerin okuma alışkanlığı ile okuduğunu anlama becerileri arasında anlamlı ve olumlu ilişkinin olduğu da bilinmektedir. Okuma çalışmalarının eğlenceli ve çekici olması, öğrencilerin okuma alışkanlığı edinmesi ise Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin öğrencilerin düzeyine uygun olmasına bağlıdır. Bunun için, ders kitaplarına alınan metinlerin okunabilir olup olmadığının belirlenmesi gerekir; çünkü metinler yazılırken ilkökul veya ortaokul öğrencilerine yönelik okuma metni olacağı düşüncesi, amacı ve kaygısı hiçbir yazar tarafından gözetimez, bu durum da doğaldır. Öğrenci düzeyine uygun olmayan metinler, sadece okuduğunu anlamayı değil; diğer bütün beceri ve alışkanlıkların edinimini olumsuz etkileyebilir (Karatay, Bolat ve Güngör, 2013, s. 605). Bu çerçevede, ders kitaplarındaki okuma metinlerinin, okunabilir ve anlaşılabilir olması hem öğrenme hem de ders işleme sürecini kolaylaştırır. Bunun için Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özelliklerinin belirlenmesi, öğretim sürecinin başarısını etkileyecek önemli etkenlerden birisi olarak kabul edilebilir.

Okunabilirlikle ilgili ilk çalışmalar çok eskilere dayanmaktadır. Zakaluk ve Samuels (1988), okunabilirlikle ilgili ilk çalışmaların din adamları tarafından yapıldığını; milattan sonra ise 900'lü yıllar gibi erken bir dönemde kelime ve fikir sayımları, sıra dışı kelimeleri normal kelimelerden ayırmak için rastlanma sıklığını kullanan Talmudist kâtipleri tarafından yapıldığını belirtmektedirler. 1920'lerden beri metinlerin okunabilirliğiyle ilgili çok sayıda çalışma yapılmaktadır (Ateşal, 2013, s. 40).

Okunabilirlik kavramı hakkında çok sayıda tanım yapılmıştır. Dale ve Chall' a (1949) göre okunabilirlik, bir grup okurun başarısını etkileyen basılı materyalin belirli bir parçası içindeki tüm unsurların (tüm etkileşimler dahil olmak üzere) toplamı, onları anlamak için hangi ölçüde en uygun hızda okuma ve ilginç bulma başarısıdır. Klare'e (1974-1975) göre okunabilirlik, yazma stilinden dolayı, anlama ve kavramanın kolaylığıdır. Bu tanımda metnin türü, içeriği ve yapı özellikleri göz ardı edilerek sadece yazının niteliğine vurgu yapılmıştır. McLaughlin (1969) okunabilirliği, belirli bir sınıftaki insanların okuduğu konuyu anlama ve zorlanma derecesi olarak tanımlamaktadır. Dreyer'a (1984) göre bir metnin okunabilirliği, ilgi gücü, anlama kolaylığı ya da tüm bu faktörlerin herhangi bir birleşimi gibi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Ateşman'a (1997) göre okunabilirlik, okuyan tarafından metinlerin kolay ya da güç anlaşılır olmasıdır. Tekbıyık'a (2006) göre okunabilirlik, öğrencinin okuduğu materyali hızlı okuma ve okuduğunu anlama düzeyi olarak açıklanabilir. Tekbıyık'a göre, bir metinde, her cümledeki kelime sayısı, her kelimedeki hece sayısı, cümlede vurgulanmak istenen fikir sayısı, fikirlerin devamlılığı okunabilirliği belirleyen özelliklerdendir.

Rye (1982), metnin okunabilirliğini etkileyen 11 etmenden söz etmektedir: Çocuğun becerisi ve okuma isteği, fiziksel ortam, baskı biçimi, sütun genişliği ve satır aralığı, okuma amacı, metnin düzenlenmesi, konu önemi, sözcük sıklığı, sözcük uzunluğu, tümce uzunluğu,

sözdizimi. Öğrencinin gelişim düzeyi ile okuma becerisinin gelişimi hakkında çalışmalar yapan McKenna ve Robinson'a (2002) göre okuma becerisinin gelişmesinde öğrencinin eğitsel gelişimi, edindiği bilgiler ve yaşı etkili olmaktadır.

Alanyazındaki çalışmalarda, metinlerdeki kelime ve cümle uzunluklarının anlama üzerindeki etkili olduğu işaret edilmektedir. Kelime ve cümle uzunlukları, metnin okunabilirliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Metinde yer alan cümleler uzadıkça metnin okur tarafından anlaşılması da güçleşmektedir (Jongsma, 1971). Cümlelerin kısa, net ve basit olması, tam ve tek anlam ifade etmesi, belleğe kolay yerleşmesini sağlar. Gereğinden az sözcükle kurulmuş cümleler anlamca eksik kalmaktadır. Metinde gereksiz olarak uzatılmış cümlelerde ise anlamı kavramak oldukça güç olmaktadır. Anlamı açık bir biçimde dile getiren cümleler kurulmalıdır. Kısa ve basit yapıları cümleler uzun ve karmaşık yapıları cümlelere göre daha iyi öğrenilmektedir. Öğrencinin kavrama düzeyi yavaş ve yaşı küçükse cümlelerin daha basit ve kısa olması gerekir (Güneş, 2003). Bu bilgilerden hareketle, Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin cümle uzunluklarına dikkat edilmeli, ders kitapları hazırlanırken okunabilirliği ve anlaşılabilirliği etkileyen bu faktörler üzerinde durulmalıdır.

Okunabilirlik formülleri, genellikle dilbilimciler ve okunabilirlik üzerine çalışan eğitim bilimciler tarafından ortaya konulmuştur. Yurt dışında geliştirilen Dale-Cale Formülü, Gunning Fog Index, Flesch Okuma Kolaylığı Formülü, Fry Okunabilirlik Grafiği, McLaughlin SMOG Formülü, belli başlı okunabilirlik formülleridir. Türkiye'de ise ilk defa Türkçenin özelliklerine uygun olarak Ateşman (1997) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülü vardır. Daha sonra Çetinkaya ve Uzun (2010) tarafından da bir okunabilirlik formülü geliştirilmiştir.

Türkiye'de Türkçe ders kitaplarının okunabilirliği ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Temur (2002), ilköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerle bu kitapları okuyan öğrencilere ait kompozisyonları okunabilirlik açısından karşılaştırmıştır. Çalışmada, ders kitaplarındaki metinlerin ortalama okunabilirlik değerinin, öğrenci kompozisyonlarından yüksek olduğu tespit edilmiş ancak bu değer anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), ilköğretim altıncı sınıflarda okutulan ders kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirliğini; Zorbaz (2007), Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeylerini; Demir (2008), ilköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özelliklerini, Ateşman tarafından Türkçeye uyarlanan formülü kullanarak belirle yoluna gitmişlerdir.

Solmaz'ın 2009 yılında yapmış olduğu araştırmada, İlköğretim 4 ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde tümce uzunluğu, sözcük uzunluğu ve sözcük hazinelerinin kullanım sıklığı değişkenleri ile metinlerin okunabilirliği arasındaki ilişki düzeyi ve yönünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bağcı ve Ünal (2013) 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri okunabilirlik seviyesine göre incelemiştir. Çalışmaya göre, öyküleyici metinlerin; bilgilendirici metinlere okunabilirlik açısından üstünlüğü söz konusudur. İskender (2013) ise Türkçe 5, 6, 7 ve 8. sınıflar ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile metinlerdeki kelime ve cümle yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada kelime ve cümle yapılarıyla okunabilirlik düzeyleri arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okur ve Arı'nın (2013) çalışmalarında, Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere göre okunabilirlik açısından daha kolay olduğu; sınıf seviyesi yükseldikçe metinlerin okunabilirlik seviyesinin de yükseldiği belirlenmiştir. Karatay, Bolat ve Güngör'ün (2013) çalışmasında, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin uzman görüşü ve çıkartmalı okunabilirlik işlemine göre,

okunabilirlik ve anlaşılabilirlikleri incelenmiştir. Okunabilirlik formüllerine göre de Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin güçlük düzeylerinin genel olarak zor olduğu ortaya konulmuştur. Biçer ve Alan'ın (2017) çalışmalarında yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyleri belirlenmiş ve setler arasında farklılıklar olduğu ifade edilmiştir.

Lüle Mert'in (2018) çalışmasında, "Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü" Türkiye'de MEB yayınevince yeni öğretim programına göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metinlere uygulanmıştır. Bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri ilişkisinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bilgilendirici metinler, ulaşılmak istenen okurun yaş düzeyini göz ardı ederek seçilirken, öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere oranla ulaşılmak istenen çocuk okurun eğitim düzeylerine daha uygun oldukları gözlemlenmiştir.

Şakiroğlu'nun (2020) 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin okunabilirlik düzeylerini tespit çalışmasında, öyküler Ateşman (1997) Okunabilirlik Formülü kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin okunabilirlik düzeylerinin orta güçlükte, kolay ve çok kolay olarak değişim gösterdiği belirlenmiştir.

Bora ve Arslan'ın (2021) çalışmalarında, Türkçe 5, 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarındaki metinler okunabilirlik yönünden incelenmiştir. Bilgi verici metinlerin güçlük seviyelerinin öyküleyici metinlerin güçlük seviyesinden daha fazla olduğu, metinlerin okunabilirlik bakımından zorluk seviyelerinin sınıf düzeylerine göre belirgin şekilde artmadığı tespit edilmiştir.

Çarkıt ve Bahadır'ın (2022) çalışmasında, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarının Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki metinlerinin okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri alan yazındaki üç farklı okunabilirlik formülü kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Millî Mücadele ve Atatürk temasında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin kullanılan formüllere göre orta, eğitsel ve lise düzeylerinde yığılım gösterdiği; okunabilirlik güçlük derecelerinin alt sınıf seviyelerinden üst sınıf seviyelerine doğru bir artış göstermediği tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında Millî Mücadele ve Atatürk temasında kullanılan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin sınıf seviyelerine uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

2021-2022 öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitapları üzerinde okunabilirlik yönünden bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple araştırmanın amacı, 2021-2022 öğretim yılında okutulan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle uzunluklarının belirlenmesi ve bu metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenerek metinlerin sınıf düzeyine uygunluğunun incelenmesi şeklinde belirlenmiştir.

Problem Durumu

Araştırmanın problem tümcesi; Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri nedir?

Araştırmanın problemi ışığında çözümü aranan alt problemler şunlardır:

1. Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları nedir?

2. Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları nedir?

3. Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri nedir?

4. Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri nedir?

Yöntem

Araştırma Modeli ve Yaklaşımı

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sözcük ve tümce uzunluklarını, okunabilirlik ve eğitim düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın yöntemi doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabilmesi araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin eğitim ile ilgili bir araştırmada, şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir: Eğitim alanında ders kitapları, program yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğretmen ve öğrenci el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları vb. (Yıldırım ve Şimşek 2006).

İnceleme Nesnesi

Belli bir sınıf düzeyinde okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirliğinin belirlenmesi amaçlandığından, çalışmada 6. sınıf Türkçe ders kitapları inceleme konusu yapılmıştır. Araştırmada durum belirlemesi yapılacağından evren ve örneklem seçimine gidilmemiştir. İncelenen metinler, kitaplardaki sayılarına ve öyküleyici ya da bilgilendirici olmalarına göre aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 1: İncelenen Metinlerin Kitaplara ve Metin Türüne Göre Dağılımı

	Öyküleyici Metin	Bilgilendirici Metin
MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı	10	12
6.Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabı	15	12
TOPLAM	25	24

Tablo 1’de görüldüğü gibi MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabında 10, 6. Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabında 15 öyküleyici metin vardır. İki ders kitabındaki öyküleyici metin sayısı arasında %50 oranında fark görülmektedir. İki farklı yayınevine ait 6. sınıf ders kitabındaki bilgilendirici metin sayısı eşit olup iki kitapta da 12 bilgilendirici metin yer almaktadır. İki farklı ders kitabındaki bilgilendirici metin sayısı öyküleyici metin sayısından fazladır. Her iki ders kitabındaki toplam bilgilendirici metin sayısı öyküleyici metin sayısına yakındır. Öyküleyici metin tarafında iki ders kitabı arasında bariz fark varken bilgilendirici metin sayısı her iki ders kitabında eşittir. Bu durum, metin sayısı bakımından dengeli bir dağılımın var olduğunu, metin türü açısından ise dengeli bir dağılımın olmadığını göstermektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Temur'a (2003, s. 178) göre; İngilizce metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan bir formül, Türkçe bir metinde kullanılırsa hatalı sonuçlar verecektir. Çünkü Türkçede bir sözcükteki hece sayısı ünlü harf sayısı kadarken; İngilizcede heceleme bu şekilde yapılmamaktadır. Bu sebeple, doğrudan İngilizce metinlere uygulanan okunabilirlik formülleri yerine, Türkçeye uyarlanmış okunabilirlik formüllerinin kullanılması daha uygun olacaktır. Bu araştırmada metinlerin okunabilirliği "Ateşman Okunabilirlik Formülü" ve "Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü" ile belirlenecektir.

Ateşman'ın (1997) okunabilirlik formülünde, Flesh'in "okuma kolaylığı" diye adlandırılan formülü İngilizce ve Türkçe yapısal ayrılıklardan yola çıkılarak Türkçeye uyarlanmıştır. Ateşman'ın Türkçe için, kelime ve cümle uzunluğunu temel alan ve metinden seçilen yüz kelimelik bir bölümde uygulanabilen okunabilirlik formülü ve sınıflandırması şu şekildedir:

$$\text{Okunabilirlik sayısı} = 198,825 - (40,175 \times 1) - (2,610 \times 2)$$

1. Hece olarak ortalama kelime uzunluğu
2. Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu

Tablo 2: Ateşman Formülüne Göre Türkçe Okunabilirlik Aralıkları

Düzye	Puan Aralığı
1. Çok kolay	90 – 100
2. Kolay	70 – 89
3. Orta güçlükte	50 – 69
4. Zor	30 – 49
5. Çok zor	1 – 29

Araştırmada kullanılan okunabilirlik formüllerinden diğeri de Çetinkaya ve Uzun (2010) tarafından geliştirilen formüldür. İlgili araştırmacılar tarafından sözcük ve tümce uzunluğu dikkate alınarak geliştirilen okunabilirlik formülüdür. Bu formül şu şekildedir:

$$\text{Okunabilirlik Puanı} = 118.823 - (25.987 \times \text{OSU}) - (0,971 \times \text{OTU})$$

OTU= Ortalama tümce uzunluğu

OSU= Ortalama sözcük uzunluğu

Tablo 3: Çetinkaya ve Uzun'un (2010) Okunabilirlik Puanlarının Seviyeleri

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
0-34	Engelli Düzey	10, 11 ve 12. sınıf
35-50	Eğitsel Okuma	8 ve 9. sınıf
51+	Bağımsız Okuma	5, 6 ve 7. Sınıf

Çetinkaya ve Uzun Okunabilirlik Formülünde ifade edilen düzeylerin açıklaması şu şekildedir: "Bağımsız Okuma Düzeyi (Independent Reading Level): Okurun, herhangi bir yardım olmaksızın metni işlemleyebileceği ve anlamlandırabileceği düzeydir. Eğitsel Okuma Düzeyi (Instructional Reading Level): Okurun, bir eğitimcinin yardımıyla metni işlemleyebileceği ve anlamlandırabileceği düzeydir. Engelli Okuma Düzeyi (Frustration Reading Level): Okurun bilişsel düzeyinin üstünde, eğitimci yardımı olmasına karşın metni işlemleyemeyeceği ve anlamlandıramayacağı düzeydir." (Çetinkaya, 2010, s. 52)

Araştırmanın verileri, 2021-2022 öğretim yılında Türkiye genelinde kullanılan iki farklı 6. sınıf Türkçe ders kitabından elde edilmiştir. Bu kitaplar, MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı, 6. Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabıdır. Ortalama tümce uzunlukları için sözcük sayısına; ortalama sözcük uzunlukları için de hece sayısına bakılmıştır. Okunabilirliğin belirlenmesi için metinlerin tamamındaki tümce sayılarına bakılmıştır. Daha sonra “Ateşman Okunabilirlik Formülü” ve “Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü” yukarıda belirtilen yönerge ışığında, söz konusu metinlere uygulanarak her metnin okuma puanları belirlenmiş ve bu puanlar yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın alt problemleri ışığında ulaşılan bulgular şöyle sıralanabilir:

1. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öyküleyici Metinlerin Sözcük ve Tümce Uzunlukları

Tablo 3: İncelenen Öyküleyici Metinlerin Sözcük ve Tümce Uzunluğu Ortalamaları

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı			6.Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabı		
Metin	OSU	OTU	Metin	OSU	OTU
Renk Çemberi	2,604	6,241	Vermek Çoğalmaktır	2,266	7,510
Fahrünnisa	2,455	10,390	Kuğular	2,689	6,181
Mustafa Kemal Zafer Yolunda	2,817	5,183	Ak Sakallı Bilge Dede	2,536	5,451
Kastamonulu Şerife Bacı	2,8	5,481	Aslanla Fare	2,357	4,36
Malazgirt	2,795	3,188	Gazi'yi Görmeye Gelen Ana	2,471	5,971
Kâmil	2,609	7,191	Türk Askerinin Cesareti	2,952	6,234
Sefiller	2,560	7,738	Bayram günleri	2,861	9,319
Canım Kitaplığım	2,622	5,643	İlaç	2,577	5,24
Bir Boyacı İle Konuştum	2,510	4,434	Kiraz Yaylaları	2,656	8,734
Otobüs	2,628	6,2	Son Kuşlar	3,166	8,056
			Üç Fil	2,692	4,42
			İhtiyar Çilingir	2,724	5,406
			Büyük Ustayı Ziyaret	2,631	4,309
			Sufi ile Pufi	2,672	7,060
			Aziz Sancar	3,781	6,444
TOPLAM	2,64	6,168	TOPLAM	2,735	6,326

Tablo 3 incelendiğinde, MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabında 10, 6. Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabında ise 15 öyküleyici metin

bulunmaktadır. Her iki ders kitabında OSU ve OTU değerleri birbirine yakındır. MEB ders kitabındaki OSU en düşük 2,455 değer ile “Fahrünnisa” adlı metinde olup en yüksek OTU da 10,390 değerle yine aynı metindedir. Ata Yayınevinin ders kitabında ise en düşük OSU 2,266 değer ile “Vermek Çoğalmaktır” adlı metinde yer alırken, en yüksek OTU ise 9,319 ile “Bayram Günleri” adlı metindedir. Öyküleyici metinlerin OSU ortalaması MEB ders kitabında 2,64, Ata Yayınevine ait kitapta 2,735’tir. OTU ortalaması ise MEB ders kitabında 6,168, Ata Yayınevine ait kitapta 6,326’dır. Ata Yayınevine ait ders kitabındaki öyküleyici metinlerde hem OSU hem de OTU MEB ders kitabındaki metinlere oranla daha yüksektir.

2. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgilendirici Metinlerin Sözcük ve Tümce Uzunlukları

Tablo 4: İncelenen Bilgilendirici Metinlerin Sözcük ve Tümce Uzunluğu Ortalamaları

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı			6.Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabı		
Metin	OSU	OTU	Metin	OSU	OTU
İdare Lambası	2,729	8,148	Canım Aliye, Ruhum Filiz	2,235	4,969
Ev Yaşamı	2,687	7,183	Finlandiya’dan	2,594	6,616
İki Çay, Biri Demli Olsun...	2,581	10,133	1 Kişi = ?	2,539	6,545
Adam Olmuş Çocuklar Barış Manço	2,667	8,020	Bayram günleri	2,861	9,319
Torunuma Mektuplar	2,875	6,8	Uygarlıklar Diyarı Harran	2,739	13,711
Terumi: Parmaklarla Okunan Çocuk Dergisi	2,674	12,294	Nasreddin Hoca’nın Köyünde	2,765	7,024
Canım Kitaplığım	2,622	5,643	Yaşadıklarım ve Düşlediklerim	2,745	9,186
Okumak	2,604	10,333	Yosun Pilleri	3,076	13,666
Üç Boyutlu Yazıcılarla Çizimler Gerçeğe Dönüşüyor	2,889	11,733	Göge Bakalım	2,984	9,326
Piri Reis’in Eserleri	2,735	11,945	Basketbol Oynamak Boy Uzadır mı?	2,951	10,169
İklim Değişikliği ve Toplum	2,786	12,918	Sağlıklı Olma Sanatı	2,766	7,327
Oya	2,772	11,684	Tadı Olmayan Bir Şeyi Neden İçeyim Ki?	2,509	6,047
TOPLAM	2,718	9,736	TOPLAM	2,730	8,658

Tablo 4 incelendiğinde, her iki Türkçe 6 ders kitabında da 12, toplam 24 tane bilgilendirici metnin olduğu görülmektedir. Her iki ders kitabında OSU değerleri birbirine yakın; OTU değeri ise Ata Yayınevine ait ders kitabında daha yüksektir. OSU’nun en düşük olduğu metin MEB ders kitabındaki 2,604 değer ile “Okumak”, Ata Yayınevine ait kitapta da 2,235 değeri ile “Canım Aliye, Ruhum Filiz” adlı metindir. OTU değerleri incelendiğinde, en düşük değerin Ata Yayınevine ait ders kitabındaki “Canım Aliye, Ruhum Filiz” adlı metinde 4,969 olduğu görülmektedir. En yüksek OTU ise Ata Yayınevine ait ders kitabındaki “Yosun Pilleri” adlı metinde olup 13,711’dir. Bilgilendirici metinlerin OSU ortalamaları birbirine yakındır. Bu değer, MEB ders kitabında 2,718, Ata Yayınevine ait ders kitabında 2,730’dur. OTU değer ortalamasına bakıldığında, MEB ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin 9,736, Ata Yayınevine

ait ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin 8,658 ortalama OTU'na sahip olduğu görülmektedir. MEB ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin cümle uzunluklarının ve OTU'nun diğer ders kitabına göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

3. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öyküleyici Metinlerin Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

Tablo 5: MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabındaki Öyküleyici Metinlerin Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı				
Metin	Ateşman Okunabilirlik Puanı	Ateşman Okunabilirlik Düzeyi	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Puanı	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Düzeyi
Renk Çemberi	77,920	Kolay	45,084	Eğitsel Okuma
Fahrünnisa	73,077	Kolay	44,936	Eğitsel Okuma
Mustafa Kemal Zafer Yolunda	72,124	Kolay	40,584	Eğitsel Okuma
Kastamonulu Şerife Bacı	72,029	Kolay	40,736	Eğitsel Okuma
Malazgirt	78,215	Kolay	43,075	Eğitsel Okuma
Kâmil	75,239	Kolay	44,027	Eğitsel Okuma
Sefiller	75,780	Kolay	44,772	Eğitsel Okuma
Canım Kitaplığım	78,757	Kolay	45,192	Eğitsel Okuma
Bir Boyacı ile Konuştum	86,413	Kolay	49,2799	Eğitsel Okuma
Otobüs	77,063	Kolay	44,504	Eğitsel Okuma

Tablo 5 incelendiğinde, Ateşman Formülüne göre MEB ders kitabındaki on öyküleyici metnin hepsinin kolay düzeyde; Çetinkaya-Uzun Formülüne göre de tüm metinlerin eğitsel okuma düzeyinde olduğu görülmektedir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ortaya çıkan eğitsel okuma düzeyi 8 ve 9. sınıf eğitim düzeyine karşılık gelmektedir. Bu durum, MEB ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik puanlarının Ateşman Formülüne göre 6. sınıf düzeyine uygun olduğunu; Çetinkaya/Uzun Formülüne göre ise sınıf düzeyinin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 6: Ata Yayınevi 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öyküleyici Metinlerin Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

6.Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabı				
Metin	Ateşman Okunabilirlik Puanı	Ateşman Okunabilirlik Düzeyi	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Puanı	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Düzeyi
Vermek Çoğalmaktır	88,187	Kolay	52,644	Bağımsız Okuma
Kuğular	74,662	Kolay	42,942	Eğitsel Okuma
Ak Sakallı Bilge Dede	82,714	Kolay	47,627	Eğitsel Okuma
Aslanla Fare	92,752	Çok Kolay	53,338	Bağımsız Okuma
Gazi'yi Görmeye Gelen Ana	83,968	Kolay	48,811	Eğitsel Okuma
Türk Askerinin Cesareti	63,957	Orta Güçlükte	36,056	Eğitsel Okuma
Bayram günleri	59,561	Orta Güçlükte	35,429	Eğitsel Okuma
İlaç	81,617	Kolay	46,766	Eğitsel Okuma

Kiraz Yaylaları	69,324	Orta Güçlükte	41,320	Eğitsel Okuma
Son Kuşlar	50,604	Orta Güçlükte	28,725	Engelli Düzey
Üç Fil	79,137	Kolay	44,574	Eğitsel Okuma
İhtiyar Çilingir	75,278	Kolay	42,785	Eğitsel Okuma
Büyük Ustayı Ziyaret	84,488	Kolay	46,267	Eğitsel Okuma
Sufi ile Pufi	73,050	Kolay	42,530	Eğitsel Okuma
Aziz Sançar	30,104	Zor	14,309	Engelli Düzey

Tablo 6 incelendiğinde, Ateşman Formülüne göre, Ata Yayınevi ders kitabındaki on beş öyküleyici metinden birinin çok kolay; dokuz tanesinin kolay; dört tanesinin orta güçlükte; bir tanesinin de zor düzeyde olduğu görülmektedir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ise bir metin engelli düzeyde; iki metin bağımsız okuma düzeyinde, on iki metin ise eğitsel okuma düzeyindedir. Bu ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri MEB ders kitabındaki öyküleyici metinlere göre belirgin farklılık arz etmektedir. Her iki ders kitabındaki birer metnin her iki formüle göre zor ve sınıf seviyesinin üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre bağımsız okuma eğitim düzeyinde olan sadece iki metin 6. sınıf düzeyine uygun, diğerleri sınıf seviyesinin üzerindedir. Ata Yayınevine ait ders kitabındaki öyküleyici metinlerin okunabilirlik düzeyinin MEB ders kitabına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 7: MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabındaki Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

Metin	MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı			
	Ateşman Okunabilirlik Puanı	Ateşman Okunabilirlik Düzeyi	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Puanı	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Düzeyi
İdare Lambası	67,921	Orta Güçlükte	39,9	Eğitsel Okuma
Ev Yaşamı	72,127	Kolay	42,007	Eğitsel Okuma
İki Çay, Biri Demli Olsun...	68,686	Orta Güçlükte	41,896	Eğitsel Okuma
Adam Olmuş Çocuklar	70,746	Kolay	41,714	Eğitsel Okuma
Barış Manço Torunuma Mektuplar	65,573	Orta Güçlükte	37,507	Eğitsel Okuma
Terumi: Parmaklarla Okunan Çocuk Dergisi	59,309	Orta Güçlükte	37,379	Eğitsel Okuma
Canım Kitaplığım	78,757	Kolay	45,192	Eğitsel Okuma
Okumak	67,240	Orta Güçlükte	41,097	Eğitsel Okuma
Üç Boyutlu Yazıcılarla Çizimler Gerçeğe Dönüşüyor	52,136	Orta Güçlükte	32,348	Engelli Düzey
Piri Reis'in Eserleri	57,769	Orta Güçlükte	36,141	Eğitsel Okuma
İklim Değişikliği ve Toplum	53,181	Orta Güçlükte	33,860	Engelli Düzey
Oya	56,964	Orta Güçlükte	35,428	Eğitsel Okuma

Tablo 7 incelendiğinde, iki ders kitabında da on ikişer tane ve toplam yirmi dört bilgilendirici metin vardır. Ateşman Formülüne göre, MEB ders kitabındaki bilgilendirici

metinlerden üçü kolay; dokuz tanesi orta güçlüktedir. Bu sonuç, metinlerin sınıf düzeyine uygun olduğuna karşılık gelmektedir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ise ders kitabındaki iki bilgilendirici metin engelli düzey ve 10, 11 ve 12. sınıf seviyesindedir. On metin eğitsel okuma düzeyinde olup bunlar da 8 ve 9. sınıf düzeyini işaret etmektedir. Bu sonuç, Çetinkaya-Uzun Formülüne göre metinlerin sınıf düzeyinin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 8: 6. Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabındaki Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

6.Sınıf Ata Yayınevi Türkçe Ders Kitabı				
Metin	Ateşman Okunabilirlik Puanı	Ateşman Okunabilirlik Düzeyi	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Puanı	Çetinkaya/Uzun Okunabilirlik Düzeyi
Canım Aliye, Ruhum Filiz	96,064	Çok Kolay	55,917	Bağımsız Okuma
Finlandiya'da	77,343	Kolay	44,988	Eğitsel Okuma
1 Kişi = ?	79,738	Kolay	46,486	Eğitsel Okuma
Bayram günleri	59,561	Orta Güçlükte	35,429	Eğitsel Okuma
Uygurluklar Diyarı Harran	52,999	Orta Güçlükte	34,331	Engelli Düzey
Nasreddin Hoca'nın Köyünde	69,408	Orta Güçlükte	40,148	Eğitsel Okuma
Yaşadıklarım ve Düşlediklerim	64,569	Orta Güçlükte	38,569	Eğitsel Okuma
Yosun Pilleri	39,578	Zor	25,617	Engelli Düzey
Göge Bakalım	54,601	Orta Güçlükte	32,222	Engelli Düzey
Basketbol Oynamak Boy Uzatur mı?	53,727	Orta Güçlükte	32,261	Engelli Düzey
Sağlıklı Olma Sanatı	68,577	Orta Güçlükte	39,828	Eğitsel Okuma
Tadı Olmayan Bir Şeyi Neden İçeyim Ki?	82,243	Kolay	46,507	Eğitsel Okuma

Tablo 8 incelendiğinde, Ateşman Formülüne göre ders kitabındaki bilgilendirici metinlerden birinin çok kolay; üçünün kolay; yedi tanesinin orta güçlükte; bir tanesinin de zor düzeyde olduğu görülmektedir. Bu çeşitliliğe rağmen, Ateşman Formülüne göre metinlerin okunabilirliklerinin sınıf düzeyinin çok üzerinde olmadığı anlaşılmaktadır. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ise bir metin serbest okuma; dört metin engelli düzeyde; yedi metin eğitsel okuma düzeyindedir. Bu durum, ders kitabındaki metinlerin Çetinkaya-Uzun Formülüne göre daha yüksek okunabilirlik düzeyine sahip olduğunu, ders kitabındaki metinlerin zorluk düzeyinin yüksek ve sınıf seviyesinin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, 2021-2022 öğretim yılında Türkçe ders kitabı olarak okutulan MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 ve Ata Yayınevi Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinler okunabilirlik yönünden incelenmiştir. MEB Türkçe ders Kitabında 10, Ata Yayınevi 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 15 öyküleyici metin vardır. İki ders kitabındaki öyküleyici metin sayısı arasında %50 oranında fark görülmektedir. Bilgilendirici metinler iki farklı yayınevine ait 6. sınıf ders kitabında eşit olup her iki kitapta da

12'ser, toplamda 24 bilgilendirici metin yer almaktadır. Her iki ders kitabındaki toplam bilgilendirici metin sayısı öyküleyici metin sayısına yakındır. Bu durum, metin türü açısından dengeli bir dağılımın olmadığını göstermektedir.

Ateşman'a (1997) göre "Türkçe sözcük uzunluğu 2,6 seslemidir". MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 ders kitabındaki öyküleyici metinlerde sözcük uzunluğu (seslem sayısı) ortalaması 2,64, Ata Yayınevi 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki öyküleyici metinlerdeki sözcük uzunluğu ortalaması 2,735'tir. Bu değerler Ateşman'ın belirlediği değere çok yakındır. Öyküleyici metinlerin tümce uzunluklarının ortalamaları, MEB ders kitabında 6,168, Ata Yayınevi ders kitabında 6,326'dır. Bu iki değer birbirine oldukça yakındır.

6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin sözcük uzunluğu ortalaması MEB ders kitabında 2,718, Ata Yayınevi ders kitabında 2,730'dur. Bu değerler de Ateşman'ın bildirdiği sözcük uzunluğu değerinin biraz üstünde olmasına rağmen buna yakındır. İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki tümce uzunluğu ortalamaları ise MEB ders kitabında 9,736, Ata Yayınevi ders kitabında 8,658'dir. Birbirinden bariz şekilde farklılık gösteren bu değerler, ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerdeki tümce uzunluğu ortalamalarından da oldukça yüksektir. Bu sonuç, bilgilendirici metinlerde sözcük ve tümce uzunluklarının daha yüksek, buna bağlı olarak da okunabilirlik puanlarının daha düşük olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve düzeyleri de incelenmiştir. MEB Türkçe 6 Ders Kitabındaki öyküleyici metinlerin Ateşman Formülüne göre okunabilirlik puanları en düşük 72,029, en yüksek 86,413'tür. Bu değerler Ata Yayınevine ait ders kitabında ise en düşük 30,104, en yüksek 92,752'dir. Bu sonuçlar, Ata Yayınevine ait ders kitabındaki öyküleyici metinlerin Ateşman okunabilirlik puanları bakımından daha geniş bir aralıkta seyrettiğini ortaya koymaktadır. MEB ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik yönünden daha tutarlı olduğu ortadadır. Çetinkaya/Uzun Formülüne göre ise okuma puanları eğitsel düzeydedir. Bu, daha dengeli bir dağılım olduğunu göstermektedir. Ancak bu formüle göre belirlenen düzey, metinlerin sınıf düzeyinin biraz üzerinde olduğunu da belirlemektedir. Bu durum, ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden dengeli olması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Ateşman Formülüne göre MEB ders kitabındaki bilgilendirici metinlerin en düşük okunabilirlik puanı 52,136, en yüksek okuma puanı 72,127'dir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ise en düşük okuma puanı 32,348, en yüksek okuma puanı 45,192'dir. Metinlerin okuma düzeylerinde her iki formüldeki hesaplamalar sonucu farklı eğitsel düzeylere sahip metinler yer almaktadır. Buna göre, ders kitabındaki metinler her iki okuma formülüne göre benzer şekilde orta güçlüktedir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre, ders kitabındaki bilgilendirici metinler düşük okunabilirlik puanına sahip olup sınıf seviyesinin de üzerindedir. Ata Yayınevi ders kitabında Ateşman Formülüne göre bilgilendirici metinlerin en düşük okuma puanı 39,578, en yüksek okuma puanı 96,064'tür. Ateşman Formülüne göre metinler orta güçlükte olup sınıf düzeyinde kabul edilebilir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ise en düşük okuma puanı 32,261, en yüksek okuma puanı 55,917'dir. Çetinkaya-Uzun Formülüne göre, ders kitabındaki metinlerin zorluk düzeyi engelli düzey ve eğitsel düzeydedir. Bu sonuç, metinlerin zor ve sınıf seviyesinin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Alanyazında okunabilirlik alanında daha önce yapılmış çalışmalara rastlanmaktadır. Okur ve Arı (2013), 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliğini araştırdıkları

çalışmalarında, sözcük uzunluğu ortalaması göre öyküleyici metinlerdeki sözcük uzunluğunu 2,71, bilgilendirici metinlerdeki sözcük uzunluğunu 2,68 bulmuşlardır. Buna göre, bilgilendirici metinlerdeki tümce uzunluğu, öyküleyici metinlerdeki sözcük uzunluğundan fazladır. Tümce uzunluğu ortalama sonuçlarına göre de bilgilendirici metinlerdeki tümce uzunluğu 10,55, öyküleyici metinlerdeki sözcük uzunluğu 7,9'dur. Bu değerler, bizim çalışmamızdaki sonuçlarla da örtüşmektedir.

Lüle Mert (2018), bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik puanları ve eğitim düzeyleri ilişkisinin farklılık gösterdiğini; bilgilendirici metinlerin, ulaşılmak istenen okurun yaş düzeyini göz ardı ederek seçildiğini, öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere oranla ulaşılmak istenen çocuk okurun eğitim düzeylerine daha uygun olduklarını gözlemlemiştir. Türkçe ders kitaplarına alınan bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin sözcük ve tümce uzunluklarının öğrencilerin yaşlarına ve eğitim düzeylerine göre değişmediğini ve bu yönüyle öğrencileri geliştirici bir özellik göstermediğini belirlemiştir. Bu durum bizim çalışmamızda farklılık göstermektedir. Bilgilendirici metinlerin sözcük ve tümce uzunlukları daha fazla, okuma puanları da daha düşüktür. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), öyküleyici metinlerin kelime ve cümle uzunluklarının bilgilendirici metinlere göre daha kısa olduğunu, buna bağlı olarak okunabilirlik sayılarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Şakiroğlu (2020) da ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin kelime–cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeylerini incelemiş, öykülerin okunabilirlik düzeylerinin orta güçlükte, kolay ve çok kolay olarak değişim gösterdiği belirlemiştir.

Bora ve Arslan (2019), Türkçe ders (5, 6, 7, 8) kitaplarındaki metinleri okunabilirlik yönünden incelemişlerdir. Metinlerin genel olarak “kolay” ve “orta seviye” düzeylerinde olduğunu, bilgi verici metinlerin güçlük seviyelerinin öyküleyici metinlerin güçlük seviyesinden daha fazla olduğu belirlemişlerdir. Ayrıca, metinlerin okunabilirlik bakımından zorluk seviyelerinin sınıf düzeylerine göre belirgin şekilde artmadığını tespit etmişlerdir.

Çarkıt ve Bahadır (2022), ortaokul Türkçe ders kitaplarının Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki metinlerinin okunabilirlik düzeyleri incelemişlerdir. Metinlerin okunabilirlik düzeylerinin kullanılan formüllere göre orta, eğitsel ve lise düzeylerinde yığılım gösterdiği belirlenmiş, metinlerin okunabilirlik güçlük derecelerinin alt sınıf seviyelerinden üst sınıf seviyelerine doğru bir artış göstermediği tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği hakkında yapılan çalışmalarda ulaşılan bulgular ile bizim çalışmamızdaki bulgular büyük ölçüde örtüşmektedir.

Ders kitaplarına seçilecek metinlerin seçiminde sınıf farkının gözetilmesi aynı zamanda okunabilirlik düzeylerinin dikkate alınması gerektiği ortadadır. Okunabilirlikle ilgili yapılan çalışmalarda metnin düzeyini belirlerken metnin içeriği, uzunluğu, yapısı, mantık örgüsü, metinle birlikte kullanılan resimlerin etkisi, metnin öğretim programına uygunluğu, okuyucu ilgisi gibi unsurlar da dikkate alınmalıdır. Kullandığımız okunabilirlik formüllerinin tek başına okunabilirliği belirleyebileceğini söylemek zordur. Sözcüklerin bilinirliği kişiye göre farklılık gösterebileceğinden, okunabilirlik düzeyi, kişiye göre değişebilir. Diğer yandan Türkçe metinlerin okunabilirlik özelliklerinin belirlenmesinde kullanılan formüller İngilizce için geliştirilmiş formüllerin Türkçeye uyarlamasıdır. Türkçeye özgü bir okunabilirlik formülünün henüz geliştirilememiş olması ciddi bir eksiklik. Bunun çözümü için alan eğitimi uzmanları tarafından Türkçe için yeni bir formül geliştirilmelidir.

Sınıf düzeyine hitap etmeyen metinlerle hedeflenen öğrenme gerçekleştirilemez. Bu sebeple, Türkçe dersi öğretim aracı olarak ders kitaplarına alınacak metinlerin ön uygulamaları yapıldıktan sonra ders kitaplarına alınmaları sağlanabilir. Öğrenciler tarafından okunması ve anlaşılması güç metinlerin Türkçe derslerinde işlenmesi, okuduğunu anlamayı güçleştirir. Bu sebeple derslerde bu tür metinler yerine daha kolay, anlaşılır, fakat aynı zamanda işlenen tema ve kazanımlarla ilgili farklı metinlere yer verilmelidir.

Türkçe ders kitapları, yayımlandıkları yıldan itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmektedir. Kitaplar genellikle her sene ya da iki senede bir yenilenmekte, yayınevi, şekil ve içerikte birtakım değişiklikler yapılmaktadır. Ancak metin zenginliği ve genişliği yönünden bir gelişme görülmemektedir. Değişik yayınevlerine ait kitaplarda aynı metinlere rastlanmaktadır. Bu durum, ders kitaplarının hazırlanmasında seçilecek metinlerin çeşitliliğini artırmak için seviyeye uygun zengin metin antolojileri oluşturma gereğini ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Ateşal, Z. (2013). *Didaktik metinlerin anlaşılabilirlik düzeyi (9. sınıf örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *A.Ü. Tömer Dil Dergisi*, 58, 171-174.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3). 12-28.
- Biçer, N. ve Alan, Y. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni Hitit 3 ve İstanbul C1+ ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1130-1139.
- Bora, A. ve Arslan, M. A. (2019). Türkçe ders (5, 6, 7, 8) kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(1), 222-236.
- Çarkıt, C. ve Bahadır, H. İ. (2022). An investigation on the readability levels of the national struggle and Atatürk theme texts in secondary school Turkish textbooks. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(1), 103-111.
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, G. ve Uzun, L. (2010). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özellikleri. H. Ülper (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlenmeleri* içinde (141- 154). Pegem Yayınları.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A., ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (elektronik)*, 6(22), 206-219.
- Dale, E. & Chall, J. S. (1949). The concept of readability. *Elementary English*, 26(1), 19-26.
- Dreyer, L. G. (1984). Readability and responsibility. *Journal of Reading*, 27(4), 334-338.
- Esen, Y. (2003). *Okul bilgisi ve ders kitapları ders kitaplarında insan hakları: İnsan haklarına duyarlı ders kitapları için*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Güneş, F. (2003). Okuma-yazma öğretiminde cümlenin önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları, Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, 39-48.

- İskender, E. (2013). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle yapılarıyla okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jongsma Eugene, A. (1971). *The cloze procedure as a teaching technique*. International Reading Association, Newark, Delaware.
- Karatay, H., Bolat, K. ve K., Güngör, H. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 603-623.
- Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği (2009). Resmî Gazete: 27449.
- Klare, G. R. (1974-1975). Assessing readability. *Reading Research Quarterly*, 10, 62-102.
- Lüle Mert, E., (2018). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlikleri. *International Journal of Language Academy*, 6(1), 184-198.
- McKenna, Michael C. & Robinson, R. D. (2002). *Teaching through text reading and writing in the content areas*. Boston: Allyn and Bacon.
- McLaughlin, G. H. (1969). Smog grading -a new readability formula. *Journal of Reading*. 12(8), 639-646.
- Okur, A. ve Arı, G. (2013). 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12(1), 202-226.
- Rye, J. (1982). *Cloze procedures and the teaching of reading*. London: Heineman Educational.
- Şakiroğlu, Y. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1827-1834.
- Tekbıyık, A. (2006). Lise fizik 1 ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 441-446.
- Temur, T. (2003). Okunabilirlik kavramı. *TÜBAR*, XIII, 169- 180.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zakaluk, B. L., & Samuels, S. J. (1988). *Readability: Its Past, Present, and Future*. International Reading Association, 800 Barksdale Rd., PO Box 8139, Newark, DE 19714-8139.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime- cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.
- Araştırmada Kullanılan Türkçe Ders Kitapları**
- 1- Sarıboyacı, M. O. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: Ata Yayıncılık.
- 2- Ertürk, N., Keleş, S. ve Külünk, D. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

Extended Abstract

In order for the texts in the textbooks to achieve the objectives of the course, it is crucially important that the texts included in the book are readable and understandable. According to Dale and Chall (1949), readability is the sum of all elements within a given piece of printed material that affect the success of a group of readers; according to Klare (1974-1975), it is “the ease of understanding and comprehension due to the text’s writing style. According to Ateşman (1997: 71), readability is whether the reader find the texts easy or difficult to understand.

According to Tekbıyık (2006: 442), readability can be defined as the level of rapid reading and comprehension of the material read by the student. Readability formulas have generally been introduced by linguists and pedagogues working on readability. In Turkey, there is a readability formula developed by Ateşman (1997) for the first time in accordance with the linguistics characteristics of the Turkish language. Subsequently, a readability formula was developed by Çetinkaya and Uzun (2010).

The purpose of this study is to identify the word and sentence lengths of the texts in the 6th grade Turkish textbooks taught in the 2021-2022 academic year and specify the readability levels of these texts and investigate the suitability of the texts for the grade level. The problem statement of the study is as follows: “What are the readability scores and instructional levels of expository and narrative texts in Turkish textbooks?”. The sub-problems of the study are under the headings of "Word and sentence lengths of narrative texts in the Turkish textbooks", "Word and sentence lengths of expository texts in the Turkish textbooks", "Readability scores and levels of narrative texts in the Turkish textbooks" and “Readability scores and levels of expository texts in the Turkish textbooks”.

The document analysis, the method of this study, is composed of the analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be examined. The texts in the 6th Grade Ata Publishing Turkish Textbook and in the MEB Secondary School and Imam Hatip Secondary School Turkish 6 Textbook were analyzed according to their numbers and whether they were narrative or expository and their word and sentence lengths and readability scores were specified. The “Ateşman Readability Formula” and “Çetinkaya-Long Readability Formula” were utilized to calculate the readability of the texts.

There were 10 narrative texts in the MEB Turkish Textbook and 15 in the 6th grade Ata Textbook. Expository texts in the 6th grade textbooks of two different publishers were equal, and there were a total of 24 expository texts, 12 of which were in both books. The average word length in narrative texts in the 6th grade MEB Secondary School and Imam Hatip Secondary School Turkish textbooks was 2.64. The average word length in the narrative texts in the 6th Grade Ata Turkish Textbook was 2,735. The OTU average was 6,168 in the MEB textbook and 6,326 in the textbook of Ata Publishing House. In the narrative texts in the textbook of Ata, both OSU and OTU were higher than the texts in the MEB textbook.

The OSU of expository texts in Turkish textbooks was 2,718 in the MEB textbook, and 2,730 in the Ata Publishing House textbook. The mean value of OTU was 9,736 in the expository texts in the MEB textbook, and 8,658 in the expository texts in the textbook of Ata Publishing.

According to the Ateşman formula, all of the ten narrative texts in the MEB textbook were easy, and according to the Çetinkaya-Uzun formula, all the texts were instructional. According to the Çetinkaya-Uzun formula, the resulting instructional level corresponds to the 8th and 9th grade education levels. The texts in the MEB textbook were appropriate for the 6th grade level according to the Ateşman formula; and according to the Çetinkaya/Uzun formula, it was above the students’ existing grade level. Therefore, the readability level of the narrative texts in the textbook of the Ata Publishing was higher than the MEB textbook.

According to the Ateşman formula, three of the expository texts in the MEB textbook were very easy, nine were easy, and nine were of medium difficulty. According to the Çetinkaya-Uzun formula, two texts were at the disability level and ten were at the instructional reading level. This reveals that the texts in the textbook were similarly of moderate difficulty according to both reading formulas. Therefore, the Çetinkaya-Uzun formula was difficult and above grade level in the two expository texts in the textbook.

There exist some studies previously done in the field of readability in the relevant literature. Çiftçi, Çeçen and Melanlıoğlu (2007), Okur and Arı (2013), Lüle Mert (2018), Bora and Arslan (2019), Çarkıt and Bahadır (2022) conducted studies in which the texts in Turkish textbooks were investigated in terms of

readability. The findings in our study and the results obtained from the readability studies in the literature overlap comprehensively.

Apparently, readability levels of the texts to be selected for the textbooks should also be taken into account by considering the differences in the students' grade levels. Nevertheless, a new Turkish specific readability formula should also be developed by the field education experts. The texts to be included in the Turkish textbooks should be included in the textbooks after the preliminary applications are implemented. Furthermore, in the Turkish lessons, teachers should be able to include easier, understandable texts instead of texts that are difficult to read and understand by the students. The Turkish textbooks are generally replaced by new ones almost every year. Nevertheless, there is never any improvement in terms of text richness and breadth and it is possible to find the same texts in the textbooks of different publishers. This demonstrates the need to create rich text anthologies suitable for the intrinsic grade level in an attempt to enhance the diversity of the texts to be selected in the preparation of the textbooks.